

بررسی تحریم‌های اقتصادی قبل و بعد از برجام

سایه بدعهدی بر سر رفع کامل تحریم ها

<div>حبیب نیکجو</div>
<div>economic@khorasannews.com</div>

تحریم ایران اتفاق تازه‌ای نبود. ایران به تحریم شدن عادت داشت. از روز اولی که انقلاب اسلامی به پیروزی رسید، تحریم‌ها جای خود را در ایران باز کردند. آمریکا‌یی‌ها که فهمیده بودند با جنگ نظامی و سلاح گرم نمی‌توانند ایران را از پای درآورند، به حربه جدید خود، یعنی تحریم، روی آوردند. دستور اجرایی ۱۲۱۷۰ در ۲۳ آبان ۱۳۵۸ جزو اولین تحریم‌ها بود. آمریکا ۱۲ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را بلوکه کرد. این تحریم به دلیل جریان تسخیر سفارت آمریکا اتفاق افتاد. این تحریم‌ها با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه‌ایران شدت گرفت و ممنوعیت صادرات کالاها، نظامی به ایران را نیز شامل شد. به واقع از آن سال، آمریکا به صورت یک جانبه تحریم‌های خود علیه‌ایران را آغاز کرد. تحریم‌هایی که آن‌ها را تحریم‌های اولیه آمریکا می‌نامند. این تحریم‌ها از جمله بر فعالیت افراد

آمریکایی یا نهادهای غیر آمریکایی که تحت مالکیت یا کنترل آمریکایی هاست تمرکز می‌کند. البته تمام افراد و حتی ایرانی‌هایی که اقامت دائم آمریکا (گرین کارت) یا پاسپورت آمریکایی دارند نیز «شخص آمریکایی» محسوب می‌شوند. در همین حال بر اساس تحریم‌های اولیه، اگر یک فرد غیر آمریکایی موجب شود یک تبعه آمریکا تحریم‌ها را نقض کند، آن شخص غیر آمریکایی تحت تحریم قرار می‌گیرد. اما این تحریم‌ها خیلی هم اثر گذار نبود. این تحریم‌ها تنها در مورد آمریکایی‌ها بود که ایران خیلی زود توانست شرکای تجاری اروپایی را جانشین آمریکا کندو طرف اروپایی نیز در روند تحریم‌ها با آمریکا همراهی نمی‌کرد و به عبارتی آمریکا نتوانسته بود این بلوکر را در فرایند تحریم ایران با خود همراه کند. ایران با وجود تحریم‌های سختگیرانه و یک جانبه آمریکا، به کار خود ادامه می‌داد تا این که موضوع هسته‌ای مطرح شد. این بار هم آمریکا‌یی‌ها با پیش گذاشتند و تحریم‌های خود را گسترده کردند. مسئول اصلی طراحی تحریم

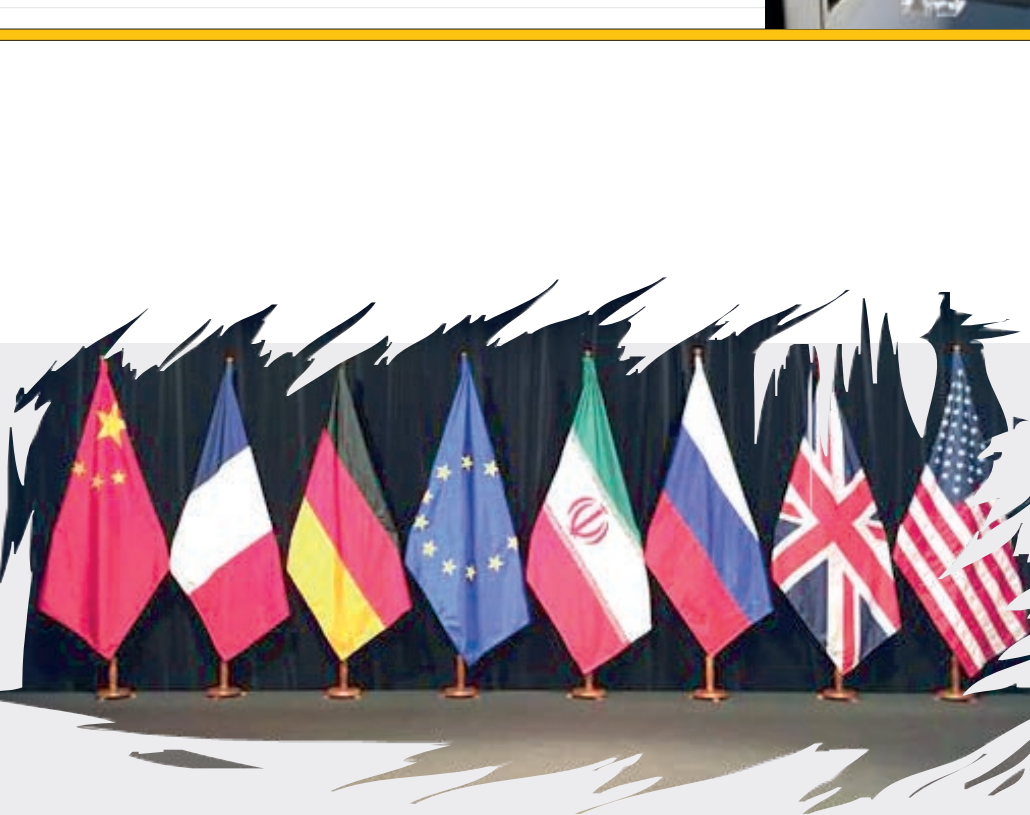
های جدید، دیوید کوهن بود. کوهن که معاون وزارت خزانهداری آمریکا در امور تروریسم و اطلاعات مالی بود، مدعی بود نظامی برای تحریم ایران چیده است که این کشور فلج خواهد شد. او گفته بود: «ایرانی‌ها گیر افتادند و نمی‌توانند اقتصادشان را بدون رهایی از تحریم‌ها ترمیم کنند». او فکر همه چیز را کرده بود. جریان نقل و انتقال هر گونه کالا و خدمات و سرمایه گذاری خارجی را رصد کرده بود. این جریان شامل تحریم خرید کالا، نقل و انتقال پول، بیمه و… بود. به طوری که این تحریم‌های چند لایه هر گونه امکان را برای خرید کالاها می‌گرفت. قانون کنگره در سال های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۲ و فرمان‌های اجرایی رئیس جمهور آمریکا، او با ما در همین سال ها، نقشه‌های دیوید کوهن را به عمل نزدیک کرد. در این میان موفقیت آمریکایی‌ها در امنیتی کردن پرونده ایران که البته برخی رفتار ها و سیاست‌های داخلی نیز در این روند به آمریکایی‌ها کمک کرده بود باعث شد تا اروپا نیز در این فرایند تا حد زیادی در کنار آمریکا قرار

گیرد. در این تحریم‌ها، دیگر آمریکا تنها نبود، بلکه باجماع شکل گرفته در دنیای غرب، اتحادیه اروپا و شورای امنیت سازمان ملل متحد را همراه خود کرد. دو قطب‌نامه تحریمی شورای امنیت و مصوبه های اتحادیه اروپا سبب شد تا اجماعی همه جانبه علیه ایران شکل بگیرد. حتی آمریکایی‌ها شرکت تجاری خود را تهدید کرده بودند که اگر با ایران همکاری کنند، باید دور آمریکا را خط بکشند. این تحریم‌ها که آنها را تحریم های ثانویه آمریکا می‌نامند، سبب شد تا بسیاری از بانک‌ها و شرکت‌های مالی رابطه خود با ایران را مجدود کنند.

ایران صد مه دید، لطمه خورد اما از هم نپاشید. شاید این بزرگترین اتفاق برای ایران باشد که با وجود این حجم تحریم توانست به حیات خود ادامه دهد. سال پیش در چنین روزی‌ای، برجام امضا شد

پنجشنبه ۲۴ تیر ۱۳۹۵، ۹ خرداد ۱۴۲۷، شماره ۱۹۳۰۲

بهترین روایت از عملیاتی شدن برجام‌رامی توان در گفته‌های معاون کل سازمان توسعه تجارت دید. او گفت: «غرب خط تلفن ما را وصل کرده اما گوشی را بر نمی‌دارد» گفته او به این معناست که اگر چه دسترسی ایران به سوئیت امکان پذیر است اما بانک‌های اروپایی از همکاری با ایران سرباز می‌زنند.

و حدود ۶ ماه بعد اجرای آن آغاز و حجم بالایی از تحریم‌های ثانویه بر داشته شد. البته تحریم‌های اولیه هم چنان پا برجاست. برای روشن شدن موضوع، بد نیست که مهم‌ترین تحریم‌ها و تحولات برداشته‌شدن آن را از مسیر برجام ردگیری کنیم.

این میان اگر چه مقام‌های آمریکایی پس از مطرح‌شدن این مشکل اظهار نظرهایی مبنی بر رفع این مسئله و دسترسی ایران به بازارهای مالی آمریکا و دلار داشتند اما بر اساس اخبار غیر رسمی گویا در خواست‌های زیاده‌خواهانه‌ای به ویژه در باره برنامه موشکی در قبال این مسئله ابراز کرده‌اند که باواکنش تند ایران مواجه‌شده‌است.

مسئول اصلی طراحی تحریم‌های جدید، دیوید کوهن بود. کوهن که معاون وزارت خزانهداری آمریکا در امور تروریسم و اطلاعات مالی بود، مدعی بود نظامی برای تحریم ایران چیده‌است که این کشور فلج خواهد شد. او گفته بود: «ایرانی‌ها گیر افتادند و نمی‌توانند اقتصادشان را بدون رهایی از تحریم‌ها ترمیم کنند».

تحریم‌های نفت و پتروشیمی تحریم نفتی ایران مربوط به چند سال اخیر نیست. بعد از انقلاب اسلامی و در سال‌های ۱۳۵۸ و ۱۳۷۶ نیز صنعت نفت ایران تحریم شد. در جریان تحریم‌های ۱۹۹۶ میلادی (تحریم موسوم به داماتو) آمریکا به طوری که جانبه صنایع نفت ایران را تحریم کرد اما کشورهای اروپایی توصیه آمریکایی‌ها را گوش نکردند و برخلاف میل آمریکا سرمایه گذاری قابل توجهی را در کشور انجام داد و لذا تحریم‌ها چندان اثر گذار نشد. اما تحریم‌هایی که از سال ۱۳۹۰ آغاز شد به مرور لایه‌بودن تحریم‌ها بود؛ سرمایه گذاری در تولید و استخراج منابع نفتی، بیمه کشتی‌های نفتکش، خرید نفت از ایران و همکاری در جابه جایی پول نفت ایران، همه همزمان تحریم شد، به گونه‌ای که به عبور از هر مرحله فروش با بازگرداندن پول نفت به کشور با مشکل مواجه می‌شد. به دنبال اجرایی شدن تحریم‌های اتحادیه اروپا و خروج کشورهایی چون اسپانیا، یونان و ایتالیا از جمع خریداران نفت ایران به مرور صادرات نفت ایران به کمتر از نصف کاهش پیدا کرد اما برخی کشورها از قوانین تحریم به صورت مقطعی معاف شدند و این نیز به روش‌های غیر متعارف و با وجود چند لایه بودن تحریم‌ها توانست به مقداری تحریم را دور بزند و لذا صادرات نفت ایران با وجود کاهش به کمتر از نصف، هرگز صفر نشد. بر اساس متن برجام، تحریم واردات نفت از ایران بعد از روز اجرا تعلیق و یا متوقف شد. این اتفاق سبب شد تا ایران بتواند بار دیگر در بازار نفت خودنمایی کند و به سطح قبل از تحریم باز گردد.

تحریم‌های بیمه یکی دیگر از تحریم‌های مهمی که به واسطه برجام برچیده‌شد، تحریم بیمه بود. تحریم‌های مربوط به موضوع بیمه‌رامی توان در ماه ۱۲ تصمصیح اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۲ و ماه ۲۵ آیین‌نامه اجرایی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۲ دنبال کرد. در این دو ماده قانونی هر گونه فعالیت بیمه و بیمه‌مجدد دولت ایران، اشخاص و شرکت‌های ثبت‌شده در ایران ممنوع شد. هر چند که مسافرو موضوع سلامت از این قاعده کلی تحریم مستثنائند است اما پایه تحریم بر سر فعالیت‌های تجاری ایران سبیه‌افکنده بود. در مقابل آمریکا بر اساس مواد قانونی فراوانی که با این حال در توافق هسته‌ای صورت گرفته اتحادیه اروپا و آمریکا متعهد شدند از روز اجرا تحریم‌های مربوط به بیمه را متوقف کنند که این مسئله اجرایی شد البته این فرایند نیز تاحدی مانند برخی دیگر از مسائل مرتبط با موضوعات مالی تحت الشعاع عملکرد دیرساز آمریکایی‌ها قرار گرفت.

۱] با یگاه اطلاع رسانی اینتر نشنال بیزینس تایمز، ۱۷ ژانویه ۲۰۱۴ [۲] Legalact [۳] Council decision

۱- سازمان مرکزی انتقال گاز ایران (منطقه ۹ عملیات انتقال گاز) – ساری
بلوار امیر مازندرانی روبروی بیمارستان امام خمینی صندوق پستی شماره: ۹۱۱-۴۸۱۷۵ تلفن: ۰۱۳۳۸۰۴۴۸۵ فاکس: ۰۱۳۳۸۰۴۴۸۴

۲- موضوع و محل اجرای پروژه:
احداث شمع بتنی در جا در رودخانه حرک آب رود عباس آباد
۳- مبلغ تضمین شرکت در مناقصه : یکصد و ده میلیون ریال به صورت نقدی یا تضمین بانکی معتبر
۴- برآورد تقریبی مناقصه : دو میلیارد و دویست میلیون ریال
۵- محل، زمان و مهلت دریافت اسناد مناقصه:
امور پیمانهای منطقه ۹ عملیات انتقال گاز از روز شنبه ۹۵/۴/۲۶ الی دوشنبه ۹۵/۴/۲۸
۶- تحویل پیشنهادات و اسناد مناقصه: تا ساعت ۱۵ روز سه شنبه مورخ ۹۵/۵/۱۲
۷- محل و زمان گشایش پیشنهادات : ساری – بلوار امیر مازندرانی – روبروی بیمارستان امام خمینی – سالن کنفرانس ساختمان مرکزی منطقه ۹ عملیات انتقال گاز – زمان گشایش پیشنهادات متعاقبا اعلام می گردد.
۸- برنامه زمانی انجام کار : یک سال
۹- فرایند مناقصه: یک مرحله ای با ارزیابی کیفی
۱۰- شرایط خرید اسناد الف) نامه اعلام آمادگی و معرفی نامه نماینده دریافت اسناد ب) ارائه گواهینامه صلاحیت پیمانکاری رشته های آب یا ابنیه یا راه و بند از معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و دارا بودن ظرفیت آزاد کاری (ج) ارائه فیش بانکی به مبلغ یکصد هزار ریال به حساب جام بانک ملت به شماره ۰۱۳۳-۲۹۰۵۵۰۰ به نام منطقه ۹ عملیات انتقال گاز د) ارائه گواهی نامه مودیان مالیاتی از اداره دارایی (کد اقتصادی) ه) ارائه روزنامه رسمی و آخرین تغییرات شرکت «تذکر: بند ۳ و ۴ آگهی نوبت اول در مورخ ۹۵/۴/۲۳ به شرح فوق الذکر اصلاح می گردد.»

شماره مجوز: ۱۳۹۵/۱۶۸۹
۱۵۳۲/۹۵/۱
۲۹۲

■ **"غرب خط تلفن ما را وصل کرده اما گوشی را بر نمی‌دارد"**

بهترین روایت از عملیاتی شدن برجام‌رامی توان در گفته های معاون کل سازمان توسعه تجارت دید. او گفت: «غرب خط تلفن ما را وصل کرده اما گوشی را بر نمی‌دارد» گفته او به این معناست که اگر چه دسترسی ایران به سوئیت امکان پذیر است اما بانک‌های اروپایی از همکاری با ایران سرباز می‌زنند. به این معنی که جریمه‌های آمریکایی‌ها در دوران تحریم و عدم اطمینان آن‌ها از برداشته شدن تحریم‌ها سبب گردید تا آن‌ها از همکاری با ایران سرباز بزنند. آمریکایی‌ها در دوران تحریم، ۷ بانک بزرگ اروپایی را به اتهام همکاری با ایران در مجموع ۱۵ میلیارد دلار جریمه کردند. به این ترتیب بانک‌های اروپایی برای برقراری مجدد ارتباطات با ایران تا تردید دارند و حتی از مقامات آمریکایی ضمانت نامه کتبی خواستند که آمریکایی‌ها سر باز زنند. جان کری که جلسات متعددی با بانکداران اروپایی گذاشته در این باره گفته است: «ما می‌خواهیم تصریح کنیم که بانک‌ها مطابق با مفاد توافق از امکان تجارت قانونی با ایران برخوردارند.» رهبر انقلاب پیش از برجام و بعد از برجام بارها در مورد کار شکنی آمریکاهایی همدار داده بودند. اما آمریکایی‌ها مدعی اند که این کشور مانع بانک‌های خارجی نمی‌شود تا تلاشی می‌کنند که کاهش‌سازی در این زمینه به «سر درگمی» این بانک‌ها خاتمه دهد. شاید این بزرگترین مانع حال حاضر اجرایی شدن برجام باشد.

■ **بانک‌های اروپایی می‌ترسند**

بزرگترین مشکل حال حاضر اجرای برجام، بانک‌های اروپایی هستند. بانک‌هایی که در دوران تحریم مورد جریمه‌های سنگین آمریکا قرار گرفته‌اند و حالا می‌ترسند که با ایران رابطه برقرار کنند. آن‌ها در جلسات مختلف اعلام کرده‌اند تا زمانی که آمریکا‌یی‌ها تضمین کتبی ندهند، حاضر نیستند بانک‌های ایرانی را طرف قرارداد قرار دهند. بانک‌های اروپایی تضمین‌های مندرج در برجام را کافی نمی‌دانند و خواستار تضمین کتبی اضافه از سوی آمریکا هستند. این اتفاق آنقدر مهم‌است که بخش عمده‌ای از دستاوردهای اقتصادی برجام را تحت تأثیر قرار می‌دهد و به همین دلیل است که سیف از لفظ «تقریبا هیچ» برای دستاوردهای اقتصادی برجام استفاده کرد، اگر چه عنوان شد که این عبارت سیف برای تحت فشار قراردادن طرف مقابل بود، اما در این که رفع تحریم‌های بانکی با چالش مواجه شده‌است، تردیدی نیست. در ادامه بخشی از مهم‌ترین اتفاقات رخ داده در مورد بانک‌های اروپایی را آورده ایم:

■ **خودداری آمریکا از تضمین کتبی به بانک‌های اروپا**
۲۵ اردیبهشت ۹۵

جان کری در دیدار با مدیران هشت بانک بزرگ اروپایی گفت: «آمریکا مانعی برای بانک‌های اروپایی در رابطه با همکاری با ایران نیست» با این حال، بانک‌های اروپایی خواستار تضمین کتبی شده‌اند اما آمریکایی‌ها با این بهانه که ممکن است برخی ترکنش‌های مالی ایران با این بانک‌ها تحت تحریم‌های باقی‌مانده در موضوع تروریسم قرار گیرد از این کار خودداری کردند. جالب اینکه طرف آمریکایی در پاسخ‌التقای هر چه بیشتر این تردیدی برای برای بانک‌های بزرگ همواره به باقی ماندن تحریم‌های مربوط به تروریسم و موشکی تاکید کرده‌است.

■ **کاخ سفید: دسترسی ایران به نظام مالی دنیا، جزو برجام نیست**
۲۸ فروردین ۹۵
رئیس بانک مرکزی ایران گفت: برجام تا کنون «تقریبا هیچ» دستاورد اقتصادی برای ایران نداشته‌است. به نوشته پایگاه اینترنتنی بلومبرگ، آقای سیف گفته ایران سه ماه بعد از اجرایی شدن برجام، توان دستیابی به ۱۰۰ میلیارد دلار دارایی ضبط شده‌اش در خارج از کشور را نداشته و برای پرداخت صورت حساب‌هایش در مبادلات خارجی به دنبال راهی برای استفاده از دلار است. اما جاش ارنست، سخنگوی کاخ سفید می‌گوید دسترسی ایران به نظام مالی دنیا، جزو برجام نیست. این در حالی

آمریکایی‌ها در دوران تحریم، ۷ بانک بزرگ اروپایی را به اتهام همکاری با ایران در مجموع ۱۵ میلیارد دلار جریمه کردند. به این ترتیب بانک‌های اروپایی برای برقراری مجدد ارتباطات با ایران تردید دارند و حتی از مقامات آمریکایی ضمانت نامه کتبی خواستند که آمریکایی‌ها سر باز زنند.

اطلاعات را ایجاد می‌کند که بانک‌ها از آن برای مبادلات مالی استفاده می‌کنند. در تحریم سوئیت اتحادیه اروپا که در دو اقدام قانونی [۲] در سال های ۲۰۱۰ تصمصیح کمسیون [۳] اتحادیه اروپا) و ۲۰۱۲ (قانون گذاری کمسیون اتحادیه اروپا) برقرار گردید، مقرر شد که شرکت های پیام رسانی مالی به افراد، شرکت ها و بانک های مشخصی این خدمات را ارائه نکنند. با این حال در سال ۲۰۱۲ اصلاحیه بر تصمیم کمسیون اتحادیه اروپا وارد گردید و تحریم‌های سوئیت را جدی تر کرد. یعنی تحریم سوئیت برای تعداد مشخصی از افراد و شرکت ها و وضع گردید و یک تحریم همه جانبه نبود. البته در این لیست نام بانک مرکزی ایران، بانک ملی و اکثر بانک ها و شرکت های مالی بزرگ ایران دیده می‌شد که بخش عمده ای از نظام بانکی ما را در بر می گرفت. البته حدود ۶ بانک ایرانی هم چنان قادر بودند که از این خدمات بهره کافی را ببرند.

■ **برجام سوئیت را متصل کرد**

بر اساس آنچه در ماده ۱۵ پیوست پنجم برجام (برنامه اجرایی) آمده است اتحادیه اروپا اقدام به حذف نام افراد و شرکت های ذکر شده در الحاقیه پیوست شماره ۲ برجام می نماید. در این الحاقیه نام ۸۰۰ فرد و شرکت آمده است که از لیست تحریم ها حذف می شوند. هر چند بند مربوط به تحریم سوئیت از طرف اتحادیه اروپا (ماده ۱/۴) در پیوست دوم) در روز اجرا لغو یا تعلیق نمی گردد اما بر داشته شدن این اسمی که در آن نام بانک مرکزی و برخی بانک ها دیده می شود سبب گردید تحریم‌های مربوط به پیام رسانی مالی بر چیده شود.

۲۵ اردیبهشت ۹۵

جان کری در دیدار با مدیران هشت بانک بزرگ اروپایی گفت: «آمریکا مانعی برای بانک‌های اروپایی در رابطه با همکاری با ایران نیست» با این حال، بانک‌های اروپایی خواستار تضمین کتبی شده‌اند اما آمریکایی‌ها با این بهانه که ممکن است برخی ترکنش‌های مالی ایران با این بانک‌ها تحت تحریم‌های باقی‌مانده در موضوع تروریسم قرار گیرد از این کار خودداری کردند. جالب اینکه طرف آمریکایی در پاسخ‌التقای هر چه بیشتر این تردیدی برای برای بانک‌های بزرگ همواره به باقی ماندن تحریم‌های مربوط به تروریسم و موشکی تاکید کرده‌است.

■ **کاخ سفید: دسترسی ایران به نظام مالی دنیا، جزو برجام نیست**
۲۸ فروردین ۹۵
رئیس بانک مرکزی ایران گفت: برجام تا کنون «تقریبا هیچ» دستاورد اقتصادی برای ایران نداشته‌است. به نوشته پایگاه اینترنتنی بلومبرگ، آقای سیف گفته ایران سه ماه بعد از اجرایی شدن برجام، توان دستیابی به ۱۰۰ میلیارد دلار دارایی ضبط شده‌اش در خارج از کشور را نداشته و برای پرداخت صورت حساب‌هایش در مبادلات خارجی به دنبال راهی برای استفاده از دلار است. اما جاش ارنست، سخنگوی کاخ سفید می‌گوید دسترسی ایران به نظام مالی دنیا، جزو برجام نیست. این در حالی

صورت گرفت. برای مثال، آن‌ها حدود ۲ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را توقیف کردند. رأی دیوان عالی کشور آمریکا مبنی بر تأیید رأی دادگاه بدوی به نفع عده‌ای از اتباع آمریکا، مربوط به یک پرونده قدیمی بود که از بیش از ۱۰ سال قبل در محاکم آمریکا مطرح بود و ارتباطی با برجام نداشت، اما نشان داد که آمریکا تلاش می‌کند که ایران هر چه کمتر از منافع برجام بهره‌مند شود.

■ **سوئیت وصل است اما…**

یکی دیگر از تحریم‌هایی که به موجب آن ایران ضربات زیادی دید، تحریم سوئیت بود. سوئیت فضایی برای نقل و انتقال

صورت گرفت. برای مثال، آن‌ها حدود ۲ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را توقیف کردند. رأی دیوان عالی کشور آمریکا مبنی بر تأیید رأی دادگاه بدوی به نفع عده‌ای از اتباع

آمریکا، مربوط به یک پرونده قدیمی بود که از بیش از ۱۰ سال قبل در محاکم آمریکا مطرح بود و ارتباطی با برجام نداشت، اما نشان داد که آمریکا تلاش می‌کند که ایران هر چه کمتر از منافع برجام بهره‌مند شود.

■ **سوئیت وصل است اما…**

یکی دیگر از تحریم‌هایی که به موجب آن ایران ضربات زیادی دید، تحریم سوئیت بود. سوئیت فضایی برای نقل و انتقال

صورت گرفت. برای مثال، آن‌ها حدود ۲ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را توقیف کردند. رأی دیوان عالی کشور آمریکا مبنی بر تأیید رأی دادگاه بدوی به نفع عده‌ای از اتباع

آمریکا، مربوط به یک پرونده قدیمی بود که از بیش از ۱۰ سال قبل در محاکم آمریکا مطرح بود و ارتباطی با برجام نداشت، اما نشان داد که آمریکا تلاش می‌کند که ایران هر چه کمتر از منافع برجام بهره‌مند شود.

صورت گرفت. برای مثال، آن‌ها حدود ۲ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را توقیف کردند. رأی دیوان عالی کشور آمریکا مبنی بر تأیید رأی دادگاه بدوی به نفع عده‌ای از اتباع

۱۵۳۲/۹۵/۱
۲۹۲